

הזה קלי צחוק מעון השכינה אשר בלב כל אחד ואחד מכלל ישראל, וכדברי הרמב"ן שהגאולה היא בעבור התגלות של זה קלי, ואותו ההתגלות נשאר קיים ע"י קיום המצות של כלל ישראל.³

ב) רבן גמליאל היא אומר כל שלא אמר וכו', פסח שהיו אבותינו וכו' על שום מה וכו', מלא זו וכו' על שום מה וכו', מרור וכו' על שום מה וכו', נחבאר כאן בג' גלויים שהי' צעת שילאו בני' ממלרים, ואלו בג' גלויים קיימים לעד צבג' מלות הללו, כי צעת שילאו בני' ממלרים היא גלוי שכינה גדולה, הרבה יותר מכפי השגתם, ולא היו ראויים כלל לאותו ההתגלות, והי' הגאולה דרך דילוג, שאף לא היו ראויים להגאולה באחתערוהא דלעילא, ועל ענין הזה מורה האכילת פסח, על שום שפסח הקב"ה על צחי אבותינו, וכמו שפי' רש"י (שמות יב' כג') שפסח הוא מלי דילוג, וכמו שדרשו חז"ל את הקרא (שה"ש ב' ח') מדלג על ההרים, שקאי על יצ"מ, שהייתה היא

דרך דילוג, והוא ענין אותו ההתגלות שהי' צעת יצ"מ באחדל"ע בלי שיהיו ראויים בני' לכך, אך צעת שבה התגלות השכינה, לריכים להיות נמשך אחר ההתגלות, להגביר את עזמו מטומאתו ולהיות נמשך אחר ההתגלות, והי' מעלת בני' אשר היו נמשכים אחר ההתגלות, כי אדרבה הרשעים מגודל הצהירות שיש צעת ההתגלות השכינה הם נאבדים, כי האש שורפן, אבל בני' אשר עדיין נשאר בהם נקודה טהורה, אז צעת התגלות האור הגדול בצעת יצ"מ, נמשכו אחר ההתגלות, וכדכ' משכני אחריו גרולה, שהי' מעלת בני' כי אחר שהי' משכני, ע"י הגלוי שכינה, היו נמשכין אחריו, וזה אחריו גרולה, וזהו ענין המלה, על שום שלא הספיק וכו' עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה, אותו הנקודה אשר ישנה בכל איש ישראל, הנקודה הטהורה אשר אין צה משהו חמץ, ונמשכה אחרי ההתגלות השכינה.⁴

י ובשפ"א (לפסח תרנ"ה) מפרש בעבור זה, עבור הסיפור של יצ"מ, והוא כפירושו של רש"י שפירושו של זה קלי ואנוהו, אספר נניו ושבתו, שע"י הדיבור של כלל ישראל יתגלה ההארה של זה קלי ואנוהו, וע"י גם בשפ"א (תרמ"ה) שמפי' דרך צחות מה שאומרים בהגדה וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח, שהזה לא קאי על האדם המספר, רק על הזה של בעבור ה, "זה", שאותו ה, "זה", נעשה משובח ע"י סיפור יצ"מ, ויש לפרשו על הזה קלי ואנוהו, שע"י רבוי הסיפור נתגלה ה, "זה קלי ואנוהו" ביותר.

י וידוע פי' הרה"ק ר" ברוך ממעוזבו על הקרא ופסח ה' על הפתח, שבכל מקום צריכים מקודם אתערותא דלתתא, וכמו שאמרו השכינה על פתח כחודו של מחט, שצריכים מקודם לפתוח פתח קטן ואח"כ בא האתדל"ע, וכאן פסח על הפתח, שלא המתין הקב"ה על הפתח מלמטה, וגאלם באתדל"ע בלי אתדל"ת.

י וענין הזה באמת מבואר ביותר אצל מהפכת סדום, שכתוב (בראשית יח, כא) ארדה נא ואראה הכצעקתה וגו', ובתרגום מפרש אתגלי, ולא כשאר המפרשים שאין זו לשון של התגלות השכינה, ובפירוש דבריו כתב הרבי ר' בונם, כי היא זה כמו נסיון, לדעת אם יגיביו עצמם מתוך טומאתם להוהתגלות השכינה, שע"י ההתגלות השכינה נתעורר האדם לתשובה, וההתגלות הוא כעין אתערותא דלעילא להאדם שישוב, ולכן קודם חורבן סדום, היא התגלות הזאת בכדי שישבו אנשי סדום, ואם אינם שבים סימן שלא נשאר בהם אף נקודה של טוב, ואז "הכצעקתה", והדברים כמעט שמפורשים בדברי המדרש שם שכתב, "מלמד שפתח להם המקום פתח של תשובה שנאמר ארדה נא וגו'", והיינו שההתגלות השכינה היא פתח לתשובה, וכשאינו נתעלה באותו ההתגלות, אז החורבן בא מאותו ההתגלות גופא, שאינו יכול לסבול ההתגלות האור הגדול, וזה הענין ג"כ במה שנאמר אצל דור ההפלה וירד ה', וכתב התרגום ואתגלי, שהי' פתח להם לשוב, (וע"י בשם משמואל וירא תרע"א שמביא כעין זה בשם האבני נור), ובהשלושה ימי אפילה שהי' בעת מכת חושך שכתבו חז"ל שאז מתו כל בני' שלא היו ראויים לגאולה, י"ל ג"כ שהי' ע"ד הזה, כי איתא שלבני' היא מאיר אז האור הגנוז, ובכח אותו האור היו יכולין לראות, אף שלהמצריים היא חושך, ואותן האנשים מבני' שלא היו ראויין להתגלות הזאת מתו מרוב הבהירות שהי' אז, וכן לעת"ל שכתבו חז"ל שיוציא חמה מנרתיקה ורשעים נדונין בה וצדיקים מתרפאין בה, הכונה ג"כ שהי' אז התגלות גדול בלי לבושים, ומהתגלות הזאת ימותו הרשעים, והצדיקים יתעלו, וכמבואר הכל בספח"ק.

י כתיב (דברים ד' לג לד) השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי, או הנסה אלקים לבוא לקחת גוי מקרב וגו', והפסוק מדבר משני המעלות שלל כלל ישראל כי בעת היותם במצרים לא נאבדו לגמרי, ועדיין

וענין אכילת המרור מצוה השפ"א בשם
 החידושי הרי"מ כי מה שה"י מר להם ה"י ג"כ
 לטובתם, ומפרש השפ"א כי הוא להראות שאנו
 מאמינים ויודעים כי גם הגלות הוא לטובתינו,
 ויש לנו ליתן שבה להקב"ה גם על הגלות, כי כל
 הגלות הוא רק הכנה להגאולה שיהי אח"כ, ואף
 שבעת אשר בני"ה הם בגלות נראה להם הכל כמו
 הסתר, וכאילו כביכול העלים הקב"ה עיניו
 מהם, אח"כ בעת הגאולה הבינו וידעו איך שכל
 הגלות ה"י לטובתם, ולא העלים עיניו מהם,
 וכשגלו ה"י השכינה עמהם, וכמו שהבטיח
 הקב"ה ליעקב"א לפני ארד עמך מצרימה, וכחז
 התרגום ואנא איחות, וצמצי"ן שם מאריך לצאר
 למה שינה התרגום מכל מקום שמפרש ארד מלי
 אהגלי, וכאן כ' כפשוטו, כי הוא להראות כי
 כביכול בעת שירדו מצרים ירד עמהם השכינה
 חוץ ההסתר, וכמו שאמרנו וגלו לבבל שכינה
 עמהם, וכן בכל גלות וגלות, אך בעת הגלות אין
 מרגישים הגלוי שכינה וההשגחה ממרום, אבל
 אחר הגאולה רואים איך שכל המירדות של הגלות
 ה"י צעינא פקוחא ממרום ושגם בחוץ ההסתר
 ה"י ההתגלות השכינה, ועל גלוי הזה מורה ענין
 מרור, על השראת השכינה בהסתר בחוץ
 המירדות של הגלות.

וזוהו הענין שסידר בעל ההגדה מרור אחר
 מזה, הגם שמרור הוא הגלות ומזה הוא
 הגאולה, אלא שההשגה הזו שגם בחוץ ההסתר
 ה"י גלוי שכינה, בא רק לאחר שנגאלו מחוץ
 הגלות, כי בחוץ הגלות אין מרגישים הגלוי

שכינה, ורק לאחר שנגאלו הבינו כי גם הגלות ה"י
 בהשגחה, וזהו באמת ביאור הגמ'. בניעין (נו):
 שבעת חורבן בית המקדש אמרו מי כמוכה באלים
 ה' מי כמוכה באלמים, שהקב"ה שותק כביכול
 נגד כל המגדפים, ונראה כחמ"י איך בא זה
 לאמנע השירה, אך ביאור הענין הוא, כי בעת
 שילאו ממלכים השיגו את ההנהגה של גלות, שגם
 זה בהשגחה פרטיות, והבינו שגם על ההנהגה של
 מי כמוכה באלמים ראוי לשיר עלי' כי גם זה הוא
 ליוצאתינו, ובעת החורבן הבינו בני"ה כי עכשו
 מתחיל הסדר ההנהגה של מי כמוכה באלמים,
 אך התגלות הזאת בא רק לאחר הגאולה, ודייקא
 לאחר המזה בא השבח להמירדות, שאז הבינו כי
 גם זה ה"י להם לטובה.

ובכל אדם יש זמן אשר הוא מרגיש
 התעוררות להתחיל מחדש, שבה לו הארה ממרום
 להגז"י אוחו משפל המצב שלו, ולהגז"י את עצמו
 מדרכי החיים שלו לדרך חדש, אבל העיקר בזה
 הזמן הוא החפזון, שיגז"י את עצמו באופן דילוג
 לדרך החיים החדש, כי בזמן כזה אי אפשר לילך
 בהדרגה, וכדכ' אחריו נרובה, בחפזון וצריחות,
 כי אם יתחיל לעשות חשבון הנפש על כל פרט
 ופרט, ולילך בהדרגה מעלה מעלה, ולא יגלל את
 הזמן ההוא, שוב לא יהי לו הסיוע להגז"י את
 עצמו ולהתחיל מחדש, וכמו בני"ה במלכים אשר
 נגלה עליהם השכינה והגזיכו את עצמם דרך
 דילוג, ורק אח"כ עשו חשבון מכל המעלות שקנו,
 בהדרגה כל מעלה ומעלה לצר אותה, וזה ה"י
 ענין ימי הספירה אחר פסח, לצר פרטיות מה

נשאר נקודה טחורה אשר היתה ראוי לגאולה, ונשאר גוי מקרב גוי, שלא נאבדה השם אומה בפני עצמה, ובעת שבה
 התגלות השכינה נמשכה הנקודה הזאת אחרי השכינה, ובעת מתן תורה, שהי' התגלות השכינה בהבחינה של ידעו ה'
 פנים אל פנים, לא נתבטלו מהתגלות הגדולה, ששמעו קול אלוקים ונשארו חיים.
 י ע"י בשפ"א לפסח תרל"ב ד"ה מרור זה, שהביא בשם החידושי הרי"מ כי התחלת ניצוץ הגאולה ה"י מה שהרגישו
 מירדות הגלות, וכמ"ש החי' הרי"מ לפרש את הפסוק אשר הוצאתי אתכם ממצרים, כי התחלת הגאולה
 ה"י שלא היו יכולין לטבול המצריים, וזהו טעם אכילת המרור.
 * ע"י תשו' אבני נזר או"ח סי' שעי"ט סק"ז שמבואר כרעיון הזה. (המסדר)

גלוי לעין כל, ולא יכר ההשגחה המיוחדת ממרום, אז נקראת ההנהגה בשם „הוא“, וכשמרגישים ההשגחה פרטיות וההנהגה הוא גלוי לעין כל, אז נקראת ההנהגה בשם „אני“, שניכר ה„אני“ המנהיג את הצריחה ומכוה את הכל, ואמרו לדיקים כי בעל ההגדה במאמר הזה נחזיון לרמז על אלו צ' הנהגות, כי בעת שיאזו בני ממזרים ה' יכר לעין כל ה„אני“ המכוה את כל הצריחה, וכדכ' (שמות יא' ד') כה אמר ה' כחזות הלילה אני יוצא בתוך מזרים, ותרגס אונקלם אנא מתגלי צנו מזרים, שיהי התגלות השכינה בתוך מזרים, ואולי יש לפרש הכתוב שה„אני“ ילא מכל הלבזשים, כי בעוה"ז ה„אני“ הוא בהסתה, ואינו יכר ה„אני“ המכוה את הכל בתוך הטבע, ובעת מכת זכורות ילא ה„אני“ מכל הלבזשים, והי' יכר לעין כולם איך שהקצ"ה מכוה את הכל, והי' יכר לעין כל ההנהגה הגלוי, וההשגחה המיוחדת על עם ישראל, וח"ו שלא יעלה על דעת האדם ששתי רשויות יש כאן, וההנהגה הזאת הוא אחרת מההנהגה שהי' כשהיו בגלות, על זה נאמר אני ה' אני הוא ולא אחר, שהנהגה של „הוא“ הוא אוחו ההנהגה של „אני“ ולא אחר.

כתיב (דברים לב, לע) ראו עתה כי אני אני הוא וגו', והמפרשים עמדו על כפל הלשון אני, ופירשו כי כפל המלה הוא להוציא מלב הכופרים האומרים שתי רשויות יש כאן, אחד על הטוב ואחד על הרע, אלא אומר הכתוב אני מושל על הטוב אני מושל על הרע, וכדמסיים סיפא דקרא אני אמית ואחרי, (עי' כלי יקר שם), ויש לומר שציאור הכתוב הוא כנ"ל וכונתו כי זה ה"אני" שהוא ההנהגה הגלוי, אני הוא, אוחו הנהגה הוא אחד עם ההנהגה של „הוא“, ההנהגה של הסתר.

שקנו בדילוג בימי הפסח, ודבר זה נוהג בכל אדם אשר יש לו זמן אשר מן השמים פותחין לו שהי' ביכולתו להגבי' את עלמו מדרכיו, והטיקר הוא לכל לשמוע לעצת הילר, שצריכין לילך בהדרגה, כי אז מוטל עליו להגבי' את עלמו דרך דילוג, ולגלל את ההארה ממרום ובמיוחד צליל התקדש חג, שאז חוזרים אותן ההארות שירדו בעת יל"מ, ונותן הכח בכל איש ישראל להגבי' את עלמו, ומן השמים מושכין את האדם, אבל על האדם מוטל להיות אחריו גרובה, לדג על ההרים, ולהיות נמשך אחרי ההארות הגדולים היוורדים אז.

ובמצות מרור מרומז ג"כ עוד ענין, כי בעת אשר האדם הוא מדושן בעונג הוא נעשה מאוד מגושם, ובעת אשר צא התגלות השכינה קשה לו להגבי' את עלמו מכל הענוגי עוה"ז ולהיות נמשך אחר השכינה, וקשה לו מאוד ה„אחריו גרובה“, אבל בעת אשר אדם הוא מדוכה ביסורים אז צרעט שצא התגלות ממרום, ביכולתו להגבי' את עלמו אף ממ"ט שערי עומאה להיות נמשך אחר השכינה, וזו קאת ציאור להבין מה שאמרו חז"ל יסורים ממרקין, כי מצטל מהאדם הרגש הגוף, ואז ביכולתו להגבי' את עלמו, אבל אם הוא נאצד בתוך הענוגי עוה"ז ואינו מרגיש כלל הגלות, אז כשצא ההתגלות השכינה קשה לו להגבי' את עלמו, ולכן רק ע"י המרור, המרירות של הגלות, הי' ביכולתם להגבי' את עלמם כרגע, שהוא הבחינה של מלה, וזהו ג"כ הענין שכורכין מלה ומרור ביחד, כי רק ע"י המרור נוכל לצוא להבחינה של מלה, אלא שעכשיו יכולין ללאח היסורין של גלות והמרירות בהמצאה של מרור וע"י יצועל העונג של עניני הגוף, ויכא ביכולתו להיות נמשך אחר השכינה.

ג) אני ה' — אני הוא ולא אחר, ידוע כי „הוא“ מורה על הסתר פנים, כשאין ההנהגה